

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

V sredo 26. sušca (ranoživna) 1851.

List 13.

V zadévah ribštva.

Čeravno je bil ukaz, da stara postava za ribske pravice še zmiraj veljá, dokler nova ne pride, že davnej razglašen, in so tudi „Novice“ v 38. listu l. l. vnovič svarile pred prestopam obstoječe postave, ker s silo in z nepoštovanjem postav se ne da in se ne sme nikodar nič opraviti, se vunder prelomuje ta postava tu in tam, in marsikteri je zavoljo tega že kazni zapadel. — Da tedaj vsak to postavo zastran ribštva natanjko pozná, jo razglasimo od besede do besede, kakor jo je vis. c. k. Krajnsko kronovinsko poglavarstvo 29. oktobra 1850 pod številko 14273 razglasilo, rekoč:

„Vposled neke pritožbe je visoka c. k. ministerstvo „notrajnih oprav 24. t. m. pod številko 22748 naukazalo „dostojno za to skerbéti, da se obstoječe ribške „pravice sploh po celj deželi noter do nove poravnave, ki se ravno pripravlja, v veljavnosti obderžé, in vsak napadek téh pravic s postavnimi pripomočki zabrani.“

Gospodarske skušnje.

(*Vino na svinc poskušati.*) Nar ložeje in nar hitreje se zvé; ali je vino s svinčam mešano in takó ostrupeno, če se v vino kroglica iz cinka (ein Zinkkügelchen) dene. Je vino svinčenato, se kroglica precej s tanjko kožico pokrije. —

(*Ogljeva štupa.*) Kdor se z mertvimi trupli ali z mertvino pečá, (postavim razudniki, mesarji, pokopači in drugi), ali kdor mora kakošno gnjusno ali gabljivo disečo reč v roke vzeti, naj si potem roke s suhim ogljevim prahom dva- ali trikrat dobro odergne in potlej z mjlénico (žajfnico) omije.

(*Zoper živinske uši.*) Uši zlo zlo zanemarjeno živino moré. To gerdavš mora gospodar sam otrebiti dati, ker sama od sebe kaj nerada gorko polt zapusti. „Novice“ so že marsikako poterjeno sredstvo zoper to merčés naznanile; naj naznanijo tudi mojo skušnjo: Če tvojo živino uši razdelavajo, ji postrži dolgo in gosto dlako, kjer so se vgnjezdile; *) razbeli v ponvi lanéniga olja (tudi kaj maliga masti prideni; pelji živinče na toplo solnce, pomoči šét (kertačo) v vroče olje in ušivo živino namaži. Zdaj naj še nekoliko časa živinče na toplim ostane, de se polt dobro mašobe navzame. Tako spravljanje uši se mi od družih še skor naj bolje obnaša. Poskusite!

— a —

Slovesnost v risarski šoli obertnijske družbe v Ljubljani.

Kakor že več lét zaporedama, je bila tudi létaš daritev daril najpričnišim učencam te nedeljske šole.

*) Če sopa po celim životu, da se dlaka povsod postrži ne more? Takrat, se vé, je družih zdravil potreba. Vred.

Predsednik obertnijske družbe g. Fid. Terpinc je v pričo odbornikov te družbe in nekterih udov zbrane učence prijazno v slovenskim in nemškem jeziku nagovoril in jih živo opomnil, kako potrebna je dandanašnji risarska vednost vsakimu rokodelcu, od kteriga se sedaj vse lepši izdelki terjajo, kakor nekdej. Darila v svetlih tolarjih so prejeli:

Zavolj izverstne ročnosti v tehniškem risanju Vadlar Edvard, zidarski podmojster iz Ljubljane 2 tolarja, — Veslaj Jožef, tesarski učenec iz Ljubljane 1 tolar, — Dolničar Balant, zidarski učenec iz Šiške 1 tolar, — Skarive Franc, zidarski učenec iz Šiške 1 tolar.

Za temi so bili očitno pohvaljeni:

Hlebš Jernej, zidarski učenec iz Ljubljane, — Sremč Jernej, zidarski učenec iz Hrušice, — Kavka Adalbert, mizarski podm. iz Velike Lipe na Českem, — Večaj Janez, mizarski podm. iz Oblok.

Zavolj izverstne ročnosti v prostim risanju: Sokol Jožef, kolarski podm. iz Tropovic na Českem 2 tolarja, — Večaj Janez, mizarski podm. iz Oblok 1 tol., — Kavka Adalbert, mizarski podm. iz Velike Lipe na Českem 1 tol., — Vollheim Jožef, ključarski učenec iz Kelna na Rajni 1 tolar.

Za temi so bili očitno pohvaljeni:

Hansel Vincenci, mizarski podm. iz Česke Ajhe, — Podkrajšek Franc, pasarski podm. iz Ljubljane, — Spitzmüller Fridrik, rokovičarski podm. iz Dunaja, — Jazbec Anton, kleparski podm. iz Noviga mesta, — Golli Janez, tesarski učenec iz Ljubljane.

Potem sta bila Vincenci Hansel in France Podkrajšek, kterih risarski izdelki izdelke vsih družih učencov prekosé, še posebno pohvaljena, in povedano jima je bilo, de zato nista daril dobila, ker je Hansel že z izverstno risarsko vednostjo v to šolo stopil — Podkrajšek pa je že 2 léti zaporedama darili dobil. V ti učilnici, ktere namen je posebno mlade rokodelce v risanju omikati, se more na to gledati, de tudi mlajši učenci, ki so se v ti šoli začeli risanja učiti, in se posebno pridno obnašajo, zamorejo darila sprejeti, kar bi pa scer ne moglo biti; če bi se vedno le že izučenim in večkrat podarjenim darila dajale. Namest daril bojo prihodnjič taki učenci častne spričala dobivali; tako ju bosta dobila létaš Hansel in Podkrajšek. Zraven teh dveh sta bila tudi Sokol in Knoka še posebno pohvaljena, ktera sta brez vse risarske vednosti v to učilnico prišla, zdaj pa že tako lepo risata, de je bilo veselje nju izdelke viditi.

Po dokončani daritvi je gosp. predsednik s posebno pohvalo spomnil neutrudljiviga prizadevanja učenike te šole gosp. Joahima Oblaka, kteri učence različne risarske vednosti ali tudi celo brez vse vednosti tako pridno in izurjeno podučuje, de se v ti šoli vsako léto veliko rekodelcev dobro risati nauči. Spomnil je gosp. pred-

sednik tudi s hvaležnostjo lepiga daru, ki ga je naš tesarski mojster gosp. Juri Pajk v mnogih podobah krajnskih podstrešij risarski šoli podelil, kateri dar je očitno znamenje velike ljubezni gosp. Pajka do te rokodelske šole, ktere učenik je bil tudi on več let.

Naj bi ta rokodelcam tako koristna nedeljska šola, ktero je obertnijska družba pod krepkim varstvom svitliga nadvojvoda Janeza napravila, zmiram več udov in podpornikov v prid domovine dobivala. Njeni dobicek je gotovo velik, čeravno se le natihamo vednosti med mladimi rokodelci širijo.

Premišljevanje o porotnih sodbah.

(Dalje.)

Obravnava porot tedaj, ako so po postavi ustne in očitne, mora skozi in skozi, od konca do kraja, v tistem jeziku biti, kiga zatoženc in pa porotniki razumejo; potem bo tudi ljudstvo, ki obravnavo poslušat pride; jo razumelo, ker bo včasih v slovenskim, včasih v nemškem, morebiti včasih tudi v kakošnim drugim jeziku. Pri naših porotah se dosihmal zatoženci o tem obziru clo ni porajtal; porotnike so pa tako izberali, de so vse zavergli, ki so le slovensko razumeli. Ali je to prav? Ali po tem takim pošten mož, ki le slovensko razume, ne sme nikdar porotnik biti? Ali postava zastran volitve porotnikov v jeziku razloček dela? Nikjer se kaj taciga ne bere. In — ali niso sedeli tudi taki porotniki na porotni klopi, od kterih dobro vémo, da le kaj maliga nemško razumejo? Saj je tudi g. pisavec zapisnika v Krajoji rekel, da Mina Gantarjeva nemško razume — koliko je razumela, se je potem v Ljubljani pokazalo. Kako potrebno je, da g. državni pravdnik o tacih obravnava slovenski, zatožencu, vsim porotnikom in pričujočimu ljudstvu umevni jezik govori, da sleherni sliši, kako krepko se on, kot varh postave in postavnosti, za pravično kaznovanje kriviga zatoženca poteguje, je jasno kot beli dan.

Ravno taka je tudi s zagovornikom obdolženiga. Porotniki in ljudstvo naj slišijo in razumejo, kar on gotoviga v brambo nedolžniga, ali v zlažsanje kazni kriviga, razlaga. Ljudstvo si bo po vsem tem še le prav zapopadek porotnih sodb in pravo spoštovanje te imenitne nove naprave pridobilo.

Zakaj dosihmal niso pri nas ne državni pravdniki ne zagovorniki zatožencov tako ravnali, ne vémo. Gosp. državni pravdnik je o začetku porot pokazal, da je mojster slovenskiga očitniga govora, — in tudi vsi zagovorniki so slovenskiga rodú bili in razumejo slov. jezik. Ali so se bali, da bi ne bili mogli tako učeno pravoslavskih reči v slovenskim, kakor v nemškem jeziku govoriti? Mi prašamo: ali je v očitnih porotah pravo mesto za tako učeno pravoslavsko govorjenje? Ali se ne da brez učenosti dokazati, kaj za, kaj pa zoper zatoženca govori. Žalostna bi bila, ako bi tega tudi v damačim jeziku dopovedati ne mogli! Ali je morebiti o tacih porotah več na tem ležeče, da se govornik v krasnim govoru skazuje, kakor da resnico in pravico v prosti besedi govori. Občinska razumljivost je prva pogodba očitnih obravnav. Tudi smo enacih misel, kakoršnje smo v nekim Dunajskim listu unidan o priliki porotne sodbe na Dunaji brali, namreč: „naj dohtarji nikar toliko paragrafov ne citirajo, in le pravoznancam znanih tehniških besed ne rabijo, ker porotniki niso pravoznanci in jih tudi ljudstvo ne razume. Saj ne govoré za učene sodnike, ampak le za porotnike brez pravoznanske vednosti.“ Nadjati se je, da se bojo govorniki o porotnih sodbah te „kriticé“ seasama znebili, ki se ne prileže novi napravi.

(Dalje sledi.)

Vošilo zastran živinozdravilnikov po deželi.

Ker se „Novíce“ zavolj podučjenja živinozdravništva močno trudijo, de bi se sém ter tje po deželi zdravniki postavili, in ker tudi mi kmetje to želimo, de bi vsaka županija živinskiga zdravnika imela, vas lepo prosimo, drage Novíce! Ako vam je mogoče kaj pripomoči,*) de bi gospode župane opomnile, in jim na serce naložile, naj bi vsaka županija eniga mladenca v Ljubljano v živinozdravniško šolo poslala. — Žolostno spričo potrebe živinozdravnikov smo vidili zdej pri nas, ko je nek kmet, lepo 90 gl. vredno kravo zaklati mogel; imela je vodenico. Po zaklanji je v sebi 5 škafov vode imela, kar je več ljudi vidilo. — Če bi bil zdravnik v naši županji, de bi bil bolezin o začetku spoznal, — morebiti bi kmetič še kravo v hlevu imel!

Mi živo spoznamo veliko dobroto naprave živinozdravniške šole; zato rej prosimo Vas, Novíce! nam pomagati, kar je v Vaši moči, de bi ta naprava kmalo svoje nasledke po vsih županijah razširila, in nam umne zdravnike poslala, naši živinci v boleznih pomagati.

Tudi bi ti zdravniki pri svojih kmetijah lahko zraven živino zdravili, in tako si ložej kruh služili. Bog daj, de bi kmalo po deželi imeli več izučenih pomočnikov o sili živinskih bolezin! Nikar ne verjemite, de smo z navadnimi mažači zadovoljni — pa ker druge pomoči nimamo, kaj pa čmo?

V Šentvidu 3. sušca 1851.

Andrej Iglič
v imenu svojih sosedov.

Slovensko slovstvo.

Drobtince za léto 1851. 6. tečaj. Na svitlo dal Jožef Rozman, korar stolne Labudske cerkve, in vodja škofijnega seminišča pri sv. Andreju.

Kdor ima 5 prejšnih tečajev obče ljubijenih „Drobtinc“, bo z veseljem segel po 6., ki je zares, kakor predgovor pravi, „od glave do nog kakor sestra svoje sestre“ poprejšnim tečajem podoben. Kdor pa tudi poprejšnih tečajev nima, naj seže po 6. — najdel bo za podúk in kratki čas v njem bogat zaklad. Pod blagim krilam milostljiviga knezoškofa Lavantinskiga gg. Slo m šeka, ki blagodarijo sami v teh bukvah vsako leto svojimu slovenskimu narodu „zlate jabelka“ prave dušne in telesne omike v njegovim jeziku, je, kakor visoko častiti g. korar Rozman sam pravi, podpisal on potni list letašnjim „Drobtincam“. Prav hvaležni smo mu za ta podpis. Druziga ni v tem tečaju nič spremenjeniga, kakor edino to, da letašnje „Drobtince“ jo „tú in tam nekoliko po novih oblikah zavijajo.“ Tudi zato smo jim hvaležni. Naj piše vsak, kakor mu je drago, da le po slovnici slovenski piše; čas je, da pisavno pričkanje veržemo v kot, in da ne mislimo, da „oblika“ stori „pisatelja“, kakor „obleka“ ne stori „možá“. Tudi med Nemci ni zato vojske več: ali piše kdo i ali y, ph ali f, a ali aa i. t. d. Čas je, da je tudi pri nas leto 1850 ta prepír pokopalo. Veliko bolj po-

*) Mi nismo nič družiga v stanu storiti, kakor modre župane prijazno povabiti, da naj se poslužijo dobrotljive naprave naše kmetijske družbe, ki je po večletnim prizadevanju in s pomočjó slav. ministerstva kmetijstva napravila v Ljubljani učilnico za kovače in živinozdravniško šolo v domačim jeziku, ktere se zamore vsak odrašeni človek, da le domači jezik brati in pisati zna, brez družih stroškov vdeležiti, samo da se za 10 mescov s živežem in stanovanjem v Ljubljani preskerbi. Ravno Vaše vošilo je sprožil lani g. Vilhar v zboru Planinske podružnice. Veči županije bi bile že v stanu to izpeljati, ker bi jim ne prizadjalo več kakor kakih 120 gold. stroškov, da bi pripravniga učenca za to v Ljubljano poslale. Majhne županice pa ne morejo nič storiti. Vred.